

MAKEDONYA SORUNU VE ÇETE FALİYETLERİ

“Macedonia Question and The Bands Activities”

Ahmet ALTINTAŞ*

ÖZET

Tarih boyunca Avrupa'nın kültür kuşaklarından birisi olan Makedonya, bugün Balkanlar'da çözülmesi zor bir sorun yumağı haline gelmiş durumdadır. Bölgesel ve kültürel farklılıklara ve bölünmüş siyasî yapılara rağmen bu güne kadar beraber yaşayabilmiş olan bu milletler, Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında etnik ve dinsel kimliklerini koruyarak yaşamlarını güvence altına almışlardır.

1876 yılından sonra her bir millet ve cemaat ayrı bir milletin, her bölge ayrı bir devletin nüfûzu altına girerek hem kendi aralarındaki mücadeleleri hem de Osmanlı Devleti ile giriştikleri mücadele ve isyanları ile Makedonya'yı kan gölüne çevirmişlerdir. Bu mücadelelerinde de en aktif rolü fesat komiteleri almıştır.

Bu bölgedeki bugünkü etnik problemler de Şark Meselesi'nin çözmeden bıraktığı eski sorunlarının devamıdır. Batılı emperyalist devletler, Makedonya bölgesindeki sınırları da her an patlamaya hazır bir şekilde suni olarak çizmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Makedonya, Çeteler, Terör.

ABSTRACT

Macedonia, wich is one of the cultural zones throughout histroy, turned into a problem ball interms of being solved, difficuldy, today. Despite the regional and cultural differences, and fragmented political structures, these nations, which have lived together, until now, have protected their ethnic and religious identities under the management of the Ottoman Empire. And also, they have guaranted teheir lifes.

Each nation and community was influenced by various nation seperately, aparte from this, each region was influenced by seperate nation. Thus, they have turned Macedonia into just like a blood lake with their combats between themselves ant Ottoman Empire, and also their rebellions. Conspiracy committees has played the most active roles in that combat.

---

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen- Ed. Fak. Tarih Bölümü 03200 AFYONKARAHİSAR.

Today, these ethnic problems in that region come from the former problems. Because, the orient matter has not solved these former problems. For this reason, westerner imperialist states has drawn the line in the region of Macedonia as artificial in the form of explosive matter.

Key words: Balkans, Macedonia, Gangs, Terror.

***

GİRİŞ

Makedonya, Osmanlı Devleti'nde de coğrafi terim olarak kullanılmamıştır. Coğrafi isim olarak adını ilk çağlarda bu bölgede yaşayan Maked veya Makedlerden alan Makedonya, yer ismi olarak çok sonraları Avrupalılar tarafından 19. yy'da kullanılmaya başlanmıştır. Bu isim daha önce ne Bulgarlar ne Sırpalar ne de Osmanlı Devleti tarafından kullanılmamıştır. Bu ismin çok sonraları kullanılmasında Avrupa'daki Rönesans ve reform hareketlerinin ortaya çıkması ve bunun sonucu olarak Yunan ve Roma'ya bir özlem olarak yer isimlerinin geçerlilik kazandırılmaya çalışılması modası etkili olmuştur¹.

Fransız dilinde "Macedoine" kelimesinin manası karışık, türlü çeşitli parçalardan oluşan yamalı bohça, sebze ve meyve salatasıdır². Kelime karşılığı büyük ölçüde bölgeyi de tarif etmektedir.

Osmanlı Devleti, Rumeli olarak adlandırdığı Avrupa kıtasındaki - topraklarına özel bir önem vermiş olup devlet protokölünde Rumeli Beylerbeyi Anadolu Beylerbeyinden daha önce yer almıştı. Osmanlı Devleti'nin 1475 yılında Rumeli bölgesinde yaptığı idarî taksimatta "Vardar, Manastır ve Üsküp Sancak Beylikleri'nin Rumeli Beylerbeyliği'ne bağlı olduğu görülmektedir. XVI. Yüzyıldan itibaren ise Rumeli Beğlerbeyliği'ne bağlı olan sancaklar arasında Selanik, Serez, Prizren-Ohrid de bulunmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatının ilk yıllarında ise Paşa, Ohri, Prizren ve Florina livaları da idarî taksimatta yerini almıştır. Bu dönemde Paşa Sancağı kapsamına; Üsküp, Pırlepe, Manastır ve Kesriye şehirlerinin de girdiğini görüyoruz. İlerleyen dönemlerde bu merkezler Sancak Bey'i merkezi olmuşlardır. XVII. yy'ın ortalarından itibaren Pırlepe ve Manastır'ın da dahil olduğu Paşa Sancağı'ndan başka, Makedonya'nın Ohri, Üsküp, Selanik, Prizren gibi önemli şehirleri Rumeli Beğlerbeyliği'ne tabi sancaklar arasında bulunmaktaydı. XIX. yy'da Osmanlı Devleti bilhassa Rumeli topraklarından bir kısmını kaybettiğinden dolayı idarî taksimatta

¹ Fikret Adanır, Osmanlı İmparatorluğu'nda Ulusal Sorun ile Sosyalizmin Oluşması ve Gelişmesi, Makedonya, Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik, 1876-1923, İstanbul 1995, s. 540.

² İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Kronolojisi, C. IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, s. 344.

önemli değişiklikler yapmak durumunda kalmıştı³. Rumeli Eyaleti; İşkodra, Ohri ve Kesriye bölgeleri ile sınırlandırılırken Üsküp, Yanya ve Selanik ayrı eyaletler haline getirilmişti⁴. Tanzimat'ın ilanından itibaren idarî taksimatta yeniden bir yapılanmaya gidilmiş Prizren ve Priştine livalarının bağlı olduğu Üsküp, Manastır, Ohri, İşkodra ve Kesriye'nin bağlı olduğu Rumeli Eyaleti'nin yanı sıra Tırhala, Serez ve Drama'nın bağlı bulunduğu Selanik Eyalet olarak karşımıza çıkmaktadır. 1864 yılında ilk vilayet teşkilatı oluşturulduğunda Rumeli Eyaleti'nin* merkezi Manastır olmuştur. Bu tarihten itibaren Osmanlı idarî taksimatında hızlıca bir vilayetsleşme devresine girilmiş buna paralel olarak Selanik vilayet haline getirilerek Manastır, Serez, Drama ve Üsküp liva olarak buraya bağlanmıştır. Bulgaristan müstakil hale geldikten sonra yeni bir yapılanmaya gidilerek Manastır ve Yanya vilayet haline getirilmiştir. Bu dönemden sonra ise Makedonya bölgesi mülkî ve idarî teşkilat yönünden herhangi bir ayrıcalığı olmadan tıpkı bir Anadolu vilayeti gibi merkeze bağlı olarak yönetilmiş, Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerini kapsamıştır.⁵

Osmanlı Devleti bu coğrafi terimi daha çok 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren ve özellikle Berlin Antlaşmasından sonra siyaset terminolojisinde kullanmıştır.

1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra daha çok kullanılmaya başlayan bu coğrafi terim, Osmanlı'nın Rumeli adını verdiği bölgenin bir kısım topraklarının kastedildiği coğrafi saha olmuştur⁶. Bölge; Kosova, Üsküp, Manastır olarak üç vilayetten oluşmuştur⁷. Bu vilayetlerin üçüne birden "Vilayet-i Selase" denmiştir⁸. Karal ise "Elviye-i Selase" olarak bölgeyi tanımlamıştır. Avrupalı coğrafyacılar da bölgeyi kuzeyde Sar Planina, güneyde Olimpos ve Pindus, doğuda Pindus, batıda Ohri gölü ile tarif etmişlerdir. Bölge Selanik, Manastır eyaletleri ile 1877'de teşekkül ettirilen

³ Selanikli Şemsettin, Makedonya Tarihçe-i Devr-i İnkılab, Artin Sadoryan Matbaası, Dersaadet 1324, s. 10.

⁴ Orhan Sakin-Uğurhan Demirbaş, Makedonya'daki Osmanlı Evrakı, T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 29, Ankara 1996, s. 8.

* XVI. Yy sonlarında itibaren "Beylerbeyilik" terimi yerine daha çok "eyalet" tabiri kullanılmaya başlanmıştır.

⁵ Sakin- Demirbaş, a. g. e., s. 8.

⁶ Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C. VIII., 4. Bsk, T.T.K., yay., Ankara 1995, s. 146.

⁷ Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılabı Tarihi, C. I, K. I, T. T. K. Basımevi, Ankara 1991, s. 164.

⁸ Danişmend, a. g. e., C. IV, s. 344; Tahsin Uzer, Makedonya'da Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, T. T. K., Ankara 1979, s. 81; Şevket Süreyya Aydemir, Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa, C. I., 5. Baskı, İstanbul 1995, s. 412.

Kosova Eyaleti'nin bir kısmı ile Selfice müstakil sancağından meydana gelmiştir⁹.

Bölgenin fiziki yapısına bakıldığı zaman yüksek ve geçilmesi zor dağlar, göller, ırmaklardan oluşmuş olup yüksek sıra dağlar iklimi de farklı şekillerde bölgeye hakim kılmıştır. Bölge yüksek sıra dağların birbirinden ayırdığı farklı havzalardan meydana gelmiştir. Bölgenin bu tür fizikî coğrafyaya sahip olması, farklı kültür gruplarının bölgede yaşam alanlarına sahip olmasını da kolaylaştırmıştır. Bu fizikî yapı doğru orantılı olarak beşeri özelliklerini meydana getirmiştir. Bir Milletler mozaiği, bir milletler halitası olan Makedonya 19. yüzyılın başlarından beri Balkanların kanayan yarasıdır. Bu bölgede Türkler, Arnavutlar, Sırlar, Bulgarlar, Rumlar, Ulahlar, Yahudiler, Müslümanlar ve Hıristiyanlar adeta iç içe yerleşmişlerdir. Osmanlı Devleti zamanında olduğu gibi günümüzde de bu bölgedeki bütün bu gruplar hem yan yana yaşamaktalar hem de birbirlerinin boğazına sarılmaktadırlar.

Bölgenin daha genel kabul görür bir tanımı olarak Makedonya, Balkan yarımadasının güneyinde Arnavutluk, Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Ege Denizi'nin arasında, şeklindedir¹⁰.

67.741 kilometrekarelik bir alanı kapsayan Makedonya'nın coğrafi sınırları hiçbir zaman belli olmamıştır¹¹.

Makedonya Bölgesi'nin siyasî yapılanmasında 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşları önemli ölçüde belirleyici olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Rusya karşısında mağlubiyetinin sonucunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması'na göre Makedonya'nın büyük bir kısmı yeni Bulgaristan'la birleştirilmişti. Ancak Berlin Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin aleyhine bu durumu kısmen telafi etmişti. Makedonya bu gelişmelerden sonra Osmanlı sınırlarında kalmıştı¹². Bu nedenledir ki, çok karışık bir etnik ve dinî yapıya sahiptir. Bu bölgede Türklerin dışında Arnavutlar, Bulgarlar, Sırlar, Rumlar, Ulahlar, Yahudiler, Kıptiler ve diğer unsurlar yaşıyorlardı¹³. Makedonya nüfusunun Sırlar, Bulgarlar, Yunanlılar, Ulahlar ve kendilerini ayrı bir Makedonyalı ulus olarak kabul eden insanlardan oluşan bileşimi nedeniyle, gelişen milliyetçilik Makedonya'da Osmanlı Devleti'nin başka yerlerinden daha hızlı bir şekilde farklı sorunlara yol açmıştı. Burada yaşayan Hıristiyanların tamamı Ortodoks Hıristiyandı. Bunların yanı sıra bölgede Musevî azınlığın

⁹ Georges Castellan, Balkanların Tarihi, XIV-XX. Yy, çev; Ayşegül Yaraman Başbuğu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995, s. 363, 364.

¹⁰ Yusuf Hamza, II. Abdülhamit ve Makedonya Meselesi, Sultan II. Abdülhamit Dönemi Paneli, (II), İstanbul 2000, s. 82.

¹¹ Yusuf Hamza, a. g. m., s. 82.

¹² Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 10.

¹³ Hamza, a. g. m., s.

yanı sıra Müslüman Arnavut ve Türk nüfus da önemli bir toplam oluşturuyordu¹⁴.

1904 de bu üç vilayetin başında bulunan Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşanın yaptırdığı nüfus sayımına göre:

1.508. 507 Müslüman (Çoğu Türk- azı Arnavut)

896.497 Bulgar

307.000 Rum

100.717 Sırp

99 Ulah

Toplam: **2. 911. 700** kişiden oluşmaktadır¹⁵.

Rakamlardan da anlaşılacağı üzere bu bölgede en çok Türkler yaşamaktaydı. Fakat özellikle 1878-1912 yılları arasındaki dönemde, Makedonya'nın etnik ve dinî yapısı bölgede gözü olan komşu Balkan devletleri Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'nın verdiği rakamlara göre değişiyordu. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki topraklarını kendi topraklarına katmayı amaç edinen bu devletler "milliyetler ilkesinden" faydalanmak isteğiyle bu bölgenin nüfus çoğunluğunu kendilerine mal etmek istiyorlardı. Söz konusu devletler bunun için bu bölge bizim diyerek, kendi nüfuzlarını artıracak biçimde değişik zamanlarda farklı nüfus sayımları yapmışlardır¹⁶.

A. BÖLGE DEVLETLERİNİN MAKEDONYA SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASINDAKİ ROLLERİ

Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarında ortaya çıkan ve çıkarılan sorunların gelişim seyirleri dikkate alındığında bunun daha çok dinî, mezhepsel ve milliyet farklılıklarının ön plâna çıkartılmasıyla oluştuğu görülür. Genel olarak Makedonya sorunu da bu genel tarif içinde yerini bulmaktadır. Sorunun boyutlarının daha iyi anlaşılabilmesi için Avrupa güç dengelerinin bölge üzerindeki hesaplarına kısa da olsa bir göz atmak yararlı olacaktır.

¹⁴ Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, Çev: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, 14. Baskı, İstanbul 2003, s. 125.

¹⁵ Bayur, a. g. e., C. I, s. 164.

¹⁶ Kemal Beydilli, "Sultan II. Abdülhamit Devrinde Makedonya Meselesine Dair", Osmanlı Araştırmaları, C. IX., İstanbul 1989, s. 80; İbrahim Artuç, Balkan Savaşı, İstanbul 1988, s. 35. Bu konuda bölge devletlerinin yaklaşımları oldukça dikkat çekicidir. Yunan tarihçi Nikolaides'e göre 1899'da Makedonya'da yapılan sayımda 454 bin Makedon Slav, 656 bin Yunan ve 576 bin Türk şeklindedir. Bulgar araştırmacı Kenchov'un 1900 yılında yapıldığını iddia ettiği bir araştırmaya göre de Makedonya'da yaşayan nüfus 400 bin Sırp, 1 milyon 37 bin Bulgar, 214 bin Yunanlı ve 610 bin Türk yaşamaktadır. Sırp Gobçeviç'in 1886 tarihli nüfus kayıtlarına dayalı verdiği verilerde ise Makedonya'da 1 milyon 450 bin Sırp, 200 bin Yunanlı ve 397 bin Türk yaşamaktadır. İrfan Kaya Ülger, "Yunanistan Azınlıkları", Stratejik Öngörü, Sayı: 6 Yıl: 2005, İstanbul 2005, s. 64.

Osmanlı idaresinin Fuat Paşa sayesinde 1860'larda Lübnan'da kurduğu idarî-dinî düzenin benzeri Balkanlarda uygulanmış ve 1876'lara kadar bu bölgede Müslüman, Hıristiyan Ortodoks, Katolik, Yahudi her mezhepten din, dil ve ırktan insanlar barış içinde yaşamışlardır.

Osmanlı Devleti'nin gündemine Makedonya Meselesi'nin girmesinin ilk aşaması 1876 yılında toplanan İstanbul Konferansı ile olmuştur. Bu konferans aslında Balkanlarda süregelmekte olan karışıklıkları büyük devletlerin, kendi yaklaşım tarzları ile değerlendirdikleri bir platform olmuştur¹⁷.

1876 İstanbul Konferansı'ndan sonra Makedonya meselesi resmen ortaya atılmış her cemaat ayrı bir milletin parçası, her bölge ayrı bir devletin nüfûzu haline gelmiştir¹⁸. Dolayısı ile bu bölge kendi çıkarları için savaştan farklı etnik unsurların bulunduğu, Osmanlı'nın asayiş ve düzeni düzeltmek için gösterdiği tüm çabalara rağmen yıkılışına sebep olan bir barut fıçısına dönüşmüştür¹⁹.

Avrupa'daki kuvvet dengelerinin değişmesi ve Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesi, İstanbul konferansında Makedonya'da Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını zedeleyecek biçimde ıslahat tekliflerinde bulunulması ve sonuçta Osmanlı Devleti'nin bu teklifleri reddetmesi, bölgedeki tansiyonu daha da artırmıştır. Gerilimin had safhaya çıkması sonunda Osmanlı-Rus savaşı çıkmıştır. Osmanlı-Rus savaşı bölgeyi daha da karmaşık ve yoğun göçlerin yaşandığı bir mekân haline getirmiştir²⁰.

Savaş sonunda Osmanlı Devleti'nin imzalamak zorunda kaldığı Ayastefanos Antlaşması (3 Mart 1878) ile Makedonya'nın büyük bir kısmı Bulgaristan'a bırakılmıştır²¹. Fakat bu antlaşma, Boğazların Rus hakimiyetine girmesinden endişe eden İngiltere ile Balkanlar'da Rus nüfûzu altında kurulan büyük bir Bulgar devleti istemeyen Avusturya'nın müdahalesiyle antlaşma maddelerinin uluslararası bir komisyon nezdinde görüşülmesi sağlanmıştır. Almanya'nın da desteğiyle 13 Temmuz 1878'de

¹⁷ İstanbul Konferansı Büyük Devletlerin Balkanlarda devam eden karışıklıkları kendi yararları doğrultusunda çözümünü hedeflemektedir. İngiltere'nin başını çektiği bu konferansın asıl gayesi, Rusya'nın Balkanlardaki nüfûzunu kırmaya yöneliktir. Osmanlı Devleti ile Sırbistan ve Karadağ arasında devam eden anlaşmazlıkların Rusya'nın telkinleri ile giderilmesinden sonra Rusya, Balkanlar üzerindeki egemenliğini daha da artırmıştı. İngiltere, Rusya'nın bölgede güçlü olmasını kendi stratejik yararları açısından sakıncalı görmüş ve konuyu devletler arası bir platformda çözüme kavuşturmak istemiştir. İstanbul konferansının asıl toplanma gayesi budur. Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 9.

¹⁸ Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 10.

¹⁹ Gül Togay, Makedonya Meselesi, Afa yayınları, İstanbul 1995, s. 39.

²⁰ Ahmet Halaçoğlu, Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri, (1912-1913), T. T. K. Basımevi, Ankara 1994, s. 3.

²¹ Bayur, a. g. e., s. 164; Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih, (1789-1960) Ankara 1975, s. 270.

Berlin Antlaşması imzalanmış ve Bulgaristan'a bırakılan Makedonya'nın tekrar Osmanlı idaresine bırakılması kararlaştırılmıştır²².

Berlin Antlaşması, Osmanlı Devleti açısından olduğu kadar Avrupalı devletler yönü ile de bir kırılma noktası olmuştu. Avrupalı devletler Osmanlı devleti üzerinde daha önce uyguladıkları politikaları yeni baştan gözden geçirme ihtiyacı hissetmişlerdi. Bu devletlerin başında hiç şüphesiz İngiltere gelmekte idi. İngiltere, o zamana kadar uygulaya geldiği Osmanlı Devleti'nin topraklarını koruma siyasetinden vazgeçerek artık Osmanlı Devleti'nin yaşamını sürdürmesinin imkânı olmadığını dolayısı ile kendisinin de mümkün olduğu kadar İmparatorluk topraklarından pay alması gerektiğini düşünmüştü.

Bu noktadan hareketle Kıbrıs adasının kullanma hakkını Berlin Antlaşması'na vermiş olduğu destek karşılığı almıştı. Böylece Hindistan, Süveyş Kanalı, Akdeniz-İngiltere su yolunu bir anlamda Rusya'ya karşı koruma düşüncesini gerçekleştirmişti. Ayrıca Rusya'nın Balkanlardaki nüfûzunun daha da artmasını engellemek için Osmanlı Devleti'nin bölgedeki reformlarını desteklemiş bunların takipçisi olmuştu.

Bölgede İngiltere'nin karşısında o dönemdeki en önemli rakip hiç şüphesiz Rusya olmuştu²³. İngiltere, Balkanların kontrolünü Avusturya ve Rusya'ya kaptırmamak için, Makedonya sorununu elinden geldiği kadar uluslararasılaştırma siyaseti takip etmişti. İngiltere'nin bu politikasını kendi çıkarları ile paralel gören Fransa ve İtalya da desteklemişti. Rusya, geleneksel sıcak denizlere inme politikasının bir gereği olarak Balkan topraklarını kendi nüfûz bölgesi varsaymaktaydı.

Rusya bu politikasının bir uzantısı olarak 19. yy. ilk döneminden itibaren bölgede Osmanlı Devleti karşıtı bütün fikir akımlarını destekledi. Politikasını daha da etkin kılmak için 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile elde ettiği Osmanlı Devleti vatandaşı Ortodoks Hıristiyanların manevi koruyucusu sıfatının bütün sınırlarını zorlayarak Panortodoks ve Panslavizmi bölgede hakim kılmaya çalıştı.

Rusya'nın bütün bu faaliyetlerini İngiltere, Avusturya-Macaristan ve Fransa Berlin Antlaşması ile bir nebze dengeleyebilmişlerdi. Bir anlamda Makedonya bu devletlerin hesaplaşmalarının da izdüşüm alanı olmuştu.

Dönemin büyük güçlerinden olan Fransa'nın da genel olarak politikası İngiltere'ye karşı bir denge siyasetini temellendirme üzerine kurulmuştu. Fransa, bir Akdeniz ülkesi olmasının gereği olarak Tunus'a yönelmiş, Avrupa'da da Almanya'yı dengelemek için Alsaice-Lorraine konusuna özel bir önem atfetmişti. Kara Avrupasında da Almanya'yı

²² Armaoğlu, a. g. e., s. 272-273; Berlin Antlaşmasının detayları için bkz. Mahmut Celalettin Paşa, Mirat-ı Hakikat, (Hazırlayan: İsmet Miroğlu), C. III. İstanbul 1983, s. 684-698.

²³ Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 11.

dengelemek için Rusya'ya yakın bir politika izleme ihtiyacı hissetmişti. Bu gaye ile Balkanlar'da Almanya ve İngiltere'yi dengelemek için Rusya ile 1894'de Balkanların mevcut durumunun korunması amacıyla anlaşma yapmıştı. Almanya ve İtalya ise o dönemde kendi yararlarının konunun Osmanlı Devleti'ni ilgilendirdiğini, sorunun uluslararası bir hale dönüşmesinin uygun olmayacağına inanıyorlardı.

Almanya o dönemde Osmanlı Devleti ile iyi bir seyir izlemekte olan ilişkilerini bozmamak için Makedonya'ya yabancı bir gücün müdahalesine karşı gelmekteydi. Bu devletler özellikle 20. yy'ın başından itibaren bölge ile daha yakın temas içine girmişlerdi.

Bölge üzerinde söz sahibi olan ülkelerden birisi de Avusturya-Macaristan idi. Bölgenin Avusturya'nın yaşam alanı olarak kabul edilmesi bu ilgiyi daha da artırmış aynı zamanda Rusya'nın Panslavist ve Panortodoks politikasına bir cevap oluşturmuştu. Avusturya-Macaristan'ın bölge üzerindeki ticaretinin yaygın olması, demiryolları, orman, maden işletmeleri, oldukça önemliydi. Ayrıca Selanik ve Üsküp ile Avusturya-Macaristanlı tüccarların yakın ilişkileri vardı. Avusturya-Macaristan da Fransa'nın bölge politikasını izlemiş mevcut durumun korunması için Rusya ile Mayıs 1897 yılında bir anlaşma imzalamıştı. Eğer mevcut durum korunamaz ise Yanya ile İşkodra arasında Arnavutluğun kurulması, geriye kalan Makedonya'nın da Balkan devletleri arasında paylaşılması öngörülmüştü. Balkan savaşlarından sonra hemen hemen bu plân uygulanmıştı²⁴.

Tüm bu değerlendirmelerin ışığında Avrupa güç dengelerinin temelini kısaca özümseyip bu devletlerin ortak paydalarını göz önünde bulundurduğumuzda karşımıza 19. yüzyılda başlayıp 20. yüzyıla sarkan Osmanlı imparatorluğu ile Avrupa Devletleri'nin mücadelesi olarak niteleyebileceğimiz Şark Meselesi çıkmaktadır.

1. Balkanlarda Hıristiyan milletleri Osmanlı hakimiyetinden kurtarmak. Bunun için Hıristiyan toplulukları isyana teşvik ederek, önce onların muhtariyetlerini sonra istiklallerini sağlamak.
2. Şayet bu gerçekleşmezse, Hıristiyanlar için reform istemek ve onların lehine Bab-ı Ali nezdinde müdahalelerde bulunmak.
3. Türkleri Balkanlardan tamamen atmak.
4. İstanbul'u Türklerin elinden geri almak.

²⁴ Şevket Süreyya Aydemir, Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa, 1860-1908, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992, s. 426,427.

5. Osmanlı Devleti'nin Asya toprakları üzerinde yaşayan Hıristiyan (azınlıklar) cemaatler lehine reformlar yaptırmak, muhtariyet elde etmek veya mümkünse bağımsızlıklarına kavuşturmak.

6. Anadolu'yu paylaşmak, Türkleri Anadolu'dan atmak²⁵.

Bütün bunları gerçekleştirmek için de özellikle etnik yapısından dolayı Makedonya'yı üs olarak kullanmışlardır.

a) Bulgaristan'ın Rolü

Osmanlı İmparatorluğu'nu Balkanlardan atmak için bu bölgedeki Bulgar, Sırp ve Yunan unsuru ortak harekete geçerek bölgede karışıklıklar çıkarmışlardır. Bu milletlerin birbirlerine karşı olan rekabetçi özlemleri ve Ortodoks kilisesine hakim olmak için Bulgarlarla Yunanlılar arasında süren mücadele Makedonya'daki durumu daha da karmaşık bir hale getirmiştir²⁶. Bu bölgede yaşayan her millet "Makedonya bizimdir" sözünden hareketle bu direnişlerini tarihi haklarına dayandırmışlardır.

Bulgarlar 9. yüzyılda Krum, Omurtağ, ve Simon zamanında bölgenin kendilerine ait olduğunu belirtmişlerdir²⁷. Hatta Berlin Antlaşmasıyla bozulmamış olsaydı bu bölgenin Ayastefanos Antlaşmasıyla kendilerine bırakıldığını söyleyerek bu bölgeden vazgeçmek istememişlerdi. Bulgaristan, Yunanlıların Ortodoks Kilisesi aracılığıyla baskı altında tutulmaktan hoşnut değildi. Rum papazların Bulgarlara kötü davranması, 1800'lü yıllarda kiliselerde Rumcadan başka bir dilin yasaklanması gibi olaylar bu memnuniyetsizlikleri daha da artırmıştı.

Rumların bu tür baskıcı tavırlarına karşı ilk tepkiler 1848 yılından itibaren Bulgarlar tarafından gösterilmeye başlanmıştı. Mustafa Reşit Paşa'ya yapılan başvurularda Rumların, Ermenilerin, Katoliklerin ayrı ayrı kiliseleri olduğu belirtilerek, kendilerine de aynı hakların verilmesi talep edilmişti. Osmanlı idaresi bu talepleri haklı görmüş ve Bulgarlara bir "papaz evi" yapma izni vermişti. 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı bu süreci daha da hızlandırmıştı. Bulgarlar 1860 yılında Rum patriğini tanımadıklarını belirtmişlerdi²⁸.

Üstelik Bulgar Kilisesi, "Bizim geleceğimiz Makedonya'dadır. Makedonyasız Bulgar devleti, Balkanlar içinde gayesiz ve önemsiz

²⁵ Bayram Kodaman, Şark Meselesi Işığı Altında Sultan II. Abdülhamit'in Doğu Anadolu Politikası, İstanbul 1983, s. 163-164.

²⁶ Zürcher, a. g. e., s. 125.

²⁷ Bayur, a. g. e., s. 164: Genel Kurmay Başkanlığı, Balkan Harbi, (1912- 1913), C.I, İkinci Baskı, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 35

²⁸ Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 11.

kalacaktır. Selanik, Bulgar Devleti'nin giriş kapısı olmalıdır." şeklinde bir bildiri yayınlamıştı²⁹.

Ayrıca Bulgar Kilisesi 11 Mart 1870'de Merkezi İstanbul'da bulunan ve Rum Patrikhanesi'nden ayrı olan Bulgar Eksarhlığı'nı da kurarak bölgedeki en fazla dinî unsura sahip olduğu iddiasını da mezhep birliği ile pekiştirmişti³⁰. Böylece Bulgaristan Makedonya bölgesinde Yunanistan'ın bölge üzerindeki dinî nüfûzunu önemli ölçüde sınırlandırma imkânına kavuşmuştu. Balkanlarda kiliselerin milliyetçilik hareketlerinin organizasyonunda çok önemli roller oynadığı dikkat çekmekteydi. Bulgar milliyetçileri bu tarihten sonra Bulgar kiliseleri aracılığıyla propagandalarını daha kapsamlı bir şekilde yapmışlardı. Bu noktadan hareketle Bulgaristan, Makedonya olaylarında Bulgar milliyetçileri için ileride kullanacakları çok önemli bir öge olan Büyük Bulgaristan teriminin millî ve dinî alt yapısını oluşturmada avantajlı olmuştu³¹.

Ayastefanos Antlaşması'nın Avrupa güç dengeleri açısından bilhassa İngiltere yönünden sakıncalı bulunması nedeniyle iptal edilip yerine Berlin Antlaşması'nın ikâme edilmesinden sonra Büyük Bulgaristan sınırları içinde yer alan Doğu Rumeli, Osmanlı hakimiyeti altında özerkliğine kavuşmuştu. Makedonya ise tamamen Osmanlı idaresine bırakılmıştı. Ancak 1895'de Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a katılmasından sonra, Bulgaristan bütün dikkatini Makedonya'nın ele geçirilmesi üzerine yoğunlaştırmıştı. Makedonya'da bir çok Bulgar okulu açılmıştı.

Osmanlı Devleti, okulların açılmasına karşı çıkmış ise de bunda tam anlamıyla başarılı olamamıştı. Bulgarlar çeşitli yöntemlerle bu tür okullarını sayısını hızla artırmışlardı. Diğer milletler de bölgede Bulgarların yöntemlerini izlediler ve kendi milli çıkarlarını ön plânda tutan eğitim anlayışını öğreten okullar açtılar. Bu durum Makedonya'daki ortamı daha da karmaşıktırdı. Bu okullarda yabancı hocalar tarafından verilen bağımsızlık yanlısı eğitim, Makedonya'da ayrılıkçı hareketlerin daha da güçlenmesine yol açtı³². Bu karmaşa ortamından en çok yararlananlardan birisi de hiç şüphesiz Bulgaristan oldu. Bulgaristan daha sonra ayrıntılarını vermeye çalışacağımız çete faaliyetleri ile bölgede ki hakimiyetini daha da pekiştirecek çabalar içine girdi.

b) Yunanistan'ın Rolü

Yunanlılar Makedonya'nın Büyük İskender'den itibaren Bizansın son zamanına kadar bu bölgenin kendilerine ait olduğunu ileri sürüyorlardı³³.

²⁹ Artuç, a. g. e., s. 37.

³⁰ Balkan Harbi; s. 35

³¹ Hüdai Şentürk, Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi, 1850-1875, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992, s. 298.

³² Şemsettin, a. g. e., s. 19.

³³ Bayur, a. g. e., s. 25.

Bizans İmparatorluğu'nun tekrar kurulması için Makedonya'da zemin hazırlamalıydılar. Megali İdealarını gerçekleştirmek için 1814'de "Etniki Eteriya" adında kurdukları cemiyetleri vasıtasıyla Makedonya, Girit, Epir, Teselya, Trakya, Ege Adalarını Batı Anadolu ve İstanbul'u Yunan topraklarına katmak üzere harekete geçtiler. Yunanistan bunun için 1830'lardan sonra Makedonya'da yoğun bir şekilde din, kültür ve ekonomi propagandası yapmaya başlayarak okullar, kiliseler ve bankalar kurdu³⁴.

1870 yılında Bulgar Eksarhlığı kuruluncaya kadar Makedonya'daki Hıristiyanlar İstanbul Rum Patrikliği'ne bağlı idiler. Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin dili Yunanca olduğu için dinî ayinlerini Yunanca yapıyorlar ve Yunan kültürü ile yetiştiriliyorlardı. Ayrıca yüksek dinî makamlarda Yunan kökenli din adamları hakim durumda bulunuyordu. Makedonya olaylarında dinin etkileri göz önünde bulundurulduğunda Yunanlıların Bulgarlar ve Sırlar karşısındaki avantajı daha açık biçimde göze çarpmaktadır.

Osmanlı Devleti, Yunanlıların bölge üzerindeki dinî ve mezhepsel avantajlarını sınırlandırmak amacıyla Bulgarlara 1870'de (Bulgar Eksarhlığı) ve Sırlara 1896'da (Sırp Piskoposluğu) kendi kiliselerini kurma hakkı tanımıştır. Bu politikanın ne denli isabetli olduğu, Birinci Balkan Savaşları öncesinde söz konusu kiliselerin birlikte hareket ederek Osmanlı karşısı cephenin oluşturulmasındaki rollerine bakılırsa, konu daha kolay fark edilmektedir.

Yunanistan'ın bölge üzerindeki bu avantajlı konumu 1878 yılından sonra Bulgaristan, Sırbistan ve Romanya'nın da hakim unsur olmak için yaptığı mücadele sonucunda oldukça zorlaşmaktaydı.

c) Sırbistan'ın Rolü

1878 Berlin Antlaşması'ndan hemen sonra Sırbistan da Makedonya üzerindeki faaliyetlerini arttırdı. Hatta Sırp Başbakanı Nikola Paşiç Makedonya ile ilgili "Makedonya hiçbir zaman ve hiçbir şekilde ayrılmamak şartıyla Sırbistan'a ilhak edilmelidir, çünkü geçmişte Makedonya'yı alan Balkan Devleti, Balkan yarımadasına hakim olmuştur." Şeklinde beyanlarda bulunmuştur. Dışişleri bakanı Milavan Milovaniç de "Makedonya meselesi Sırların lehine halledilmelidir; çünkü Sırbistan'ın Makedonyasız hiçbir geleceği yoktur" diyerek, başbakanına destek vermiştir³⁵. Sırbistan'ı bu tür

³⁴ 1886 yılında Makedonya'da toplam 846 Yunan okulundan 45.870 öğrenci, 1902 yılında sadece Selanik ve Manastır vilayetlerinde 1011 Yunan okulunda 59.640 öğrenci ve 1463 öğretmen, 1904 yılında ise Selanik, Üsküp ve Manastır vilayetlerinde faaliyette bulunan toplam 1375 Yunan okulunda 78 bin öğrenci ve 2100 öğretmen çalışıyordu. Hamza, a. g. m., s. 110;

³⁵ Hamza, a. g. m., s. 85.

teпки vermeye iten nedenlerden birisi hiç şüphesiz Bulgaristan'ın kendisinden daha avantajlı bir konumda bulunmasındandı³⁶.

Avusturya-Macaristan'ın 1878'de Bosna-Hersek'e hakim olmasıyla birlikte Sırbistan'ın Adriyatik denizine dolayısıyla Akdeniz'e bu topraklardan inme şansını sıfırlamıştı. Bu gelişmelerden sonra Sırbistan Akdeniz'e ulaşma amacı ile bütün yoğunluğunu Makedonya'ya vermişti. Sırbistan, Avusturya-Macaristan'la 1881'de yaptığı anlaşma ile bu politikasına söz konusu devletin de desteğini almıştı. Sırbistan, Makedonya üzerindeki politikasının temellerini Büyük Sırbistan hedefine dayandırmış, konu ile ilgili olarak özellikle Kosova bölgesinin, Duşan krallığı döneminde toprakları dahilinde olduğunu bu nedenle Makedonya'nın kendi sınırları içinde olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Sırbistan, 1885-1897 yılları arasında Makedonya'daki din, eğitim, kültür ve ticaret propagandasını arttırarak on binlerce kitap, gazete, dergi, takvim haritalar dağıtmıştır. Kütüphaneler yeni okullar ve kiliseler açmıştır. Bulgar ve Rum okullarından ayrılan öğrencilere burs vermiştir. Sırbistan bütün bunları yaparken Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler içerisine girmeye çalışmış ve 1887'de II. Abdülhamit'in izniyle Üsküp ve Selanik'te konsolosluklar açmıştır.

Osmanlı Devleti de Sırbistan'ın gösterdiği bu "Türk dostluğu" politikasını kullanarak Makedonya'da 1894'de okul, okuma salonları, kütüphaneler açma; kitap dergi ve gazete dağıtma, din adamları gönderme, banka şubeleri açma imtiyazını tanıyarak Bulgaristan'a karşı büyük bir ustalıkla Sırbistan'ı öne sürmüştür. Osmanlı idaresi, 1896 yılında gene denge politikası gereği Sırbistan Piskoposluğu'nun kurulmasına izin vererek, bölgede eşit kuvvetler dengesi yaratmaya çalışmıştır. Bütün bu gelişmelerden sonra Makedonya'da 3 Temmuz 1910 yılına kadar Bulgar-Sırp eğitim, din, kültür ve ekonomi çatışması devam ede gelmiştir.

B. MAKEDONYA BULGAR KOMİTESİ

Balkanlardaki Osmanlı karşıtı olaylara derinlemesine bakıldığında karşımıza üç unsur çıkmaktadır. Bunlardan ilki Osmanlı idaresine karşı yapılan eylemlerdir. İkincisi Balkan milletlerinin kendi aralarında olan anlaşmazlıklardan ve rekabetlerinden kaynaklanan hareketler, diğeri de özellikle yabancı ülkeler tarafından kendi çıkarları doğrultusunda bölgeye yapılan müdahalelerdir³⁷.

Makedonya ile ilgili ilk gizli örgüt, 1890 yılında Sofya'da kurulmuş olan Merkezi Edirne Makedonya Komitesi'dir Bu teşkilatın görünürdeki amacı Bulgaristan'a göç etmiş olan Makedonyalıların sosyal konumlarını

³⁶ Çetelerin birbirleriyle olan çatışmaları hakkında bkz, BOA. Y. MTV, 293/16; BOA. Y. MTV, 297/64. BOA. Y. MTV, 311/33.

³⁷ Sakin-Demirbaş, a. g. e., s. 11

iyileştirmek, işsizliklerine çare olmak v.b insani gayelerdir. Asıl amaç ise 1885'te bir oldu bitti ile ele geçirilen Doğu Rumeli'yi ele geçirmelerinin vermiş olduğu rahatlık ve güvenle yeni hedef olarak Makedonya'yı seçmeleridir.

Bulgarlar, Sırlar ve Yunanlılar birbirlerine karşı silahlı eylemlerde bulunarak Makedonya'yı tam anlamıyla bir kaynayan kazana, bir cehenneme çevirmişlerdir. Makedonya'daki komite faaliyetleri Bulgar komiteleri ile başlamıştır. Bulgar komitelerine karşı diğer hükümetler de kendi komitelerini kurmuşlar ve Makedonya; Bulgar, Yunan, Sırp ve Arnavut komitelerinin birbirleriyle mücadele ettiği bir bölge haline gelmiştir.

Bulgarların Makedonya'da şu isimler altında çeteler kurmuşlardır.

1. Bulgar- Makedon Merkez Komitesi (1879)
2. Makedonya Komitesi (1887)
3. Muhib-i Vatan Cemiyeti (1887)
4. Merkezi Edirne- Makedonya Komitesi (1890)³⁸
5. Makedonya Talebe Teşkilatı (1892)
6. Makedonya Politik Cemiyeti (1895)
7. Genç Makedonya Cemiyeti (1896)
8. Makedonya Bulgar Komitesi³⁹ [Makedonya Dahili Teşkilatı (1902)]

Osmanlılar tarafından Bulgar fesat komitesi olarak tanımlanan bu komitelerin amaçlarını genel olarak şu şekilde açıklamak mümkündür. Makedonya'da eşkıyalık faaliyetlerini arttırarak halkın can ve mal güvenliğini tehlikeye sokarak huzuru bozmak suretiyle halkı Osmanlı idaresinden uzaklaştırmak ve konsolosları kaçırıp, resmi daireleri yakarak, Osmanlı Devleti'nin zayıf düştüğünü Avrupalı devletlere ispat etme gayretleridir⁴⁰.

a) Komitenin Amacı

Makedonya'nın tam bağımsızlığını sağlamaktır. Bu gayeye ulaşmak için halk arasında ayaklanma çıkarmak üzere Rumelinin çeşitli yerlerinde

³⁸ Genel Kurmay, a.g.e.s. 35; Bayur; a. g. e., s.74- 75.

³⁹ Bu komitenin ismi bazı kaynaklarda Makedonya- Edirne Bulgar İhtilalci Komitesi olarak geçmektedir. 1896 yılında Selanik'te toplanan I. Kongresi'nde Makedonya- Edirne Gizli İhtilalci Örgütü ismini aldı. Örgütün kısa adı ilk harflerinden oluşan TMORO, iç örgüt veya sadece örgüt oldu. 1905 ten sonra bu örgüt VMORO, Balkan Savaşları'ndan sonra sadece VMRO olarak daha tanınmış oldu. Türkçe kısaltılmış adı ise MEİİÖ, MİİÖ veya İMRO'dır. Hamza, a. g. m., s. 112.

⁴⁰ Makedonya'da faaliyet gösteren çete isimlerini diğer kaynaklar Mahir Aydın kadar detaylı vermemişlerdir. İsimler konusunda en kapsamlı bilgiler Aydın'ın çalışmasında bulunmaktadır. Mahir Aydın, Arşiv Belgeleriyle Makedonya'da Bulgar Çete Faaliyetleri, Osmanlı Araştırmaları, IX, İstanbul 1989, s. 209-210.

terör örgütleri oluşturulmuştur. Bu küçük terör örgütlerinin oluşturulması için merkez terör örgütünün güçlendirilmesi gerekli görülmüştür⁴¹.

b) Para Kaynakları

Örgüt mensuplarına hizmet derecelerine göre maaş tahsisi mevzuat gereğidir. Makedonya terör örgütünün parasının teslimi, toplanması ve kaydı için bir makbuz bildirisini vardır. Bildiri şu şekildedir.

“Mukaddes milli görevler ile hayatınızın korunması için yukarıda yazılan para miktarının Makedonya Merkez Komitesi veznesine teslim edilmek üzere bildiri makbuzunun hamiline verilmesi istenmiştir⁴².”

İmza”

(Liderlerin imzaları)

Bu makbuz terör örgütüne maddi yardım etmek isteyenlere güvenilir bir vasıta ile teslim edilirdi. Terör örgütünün üyesi makbuzu teslim ettiği kişiye tabancasını göstererek “ya parayı vermeli ya da hayata vazgeçmeli” diyecektir.

c) Terör Örgütünün Silah ve Mühimmatı

Makedonya merkez komitesi satın aldığı silah ve mühimmatı Bulgaristan Emareti'nin yardımıyla Osmanlı sınırına kadar sevk ederek gizlice Koçana ve Cuma'ya kadar sokar. Silahların çoğu Martin tüfeğidir. Bunun dışında mavzer tüfekleriyle humbaralar ve dinamitler bile iç bölgelere kadar götürülmüştür.

d) Örgütün İdare Şekli

Makedonya Merkez Komitesi sürekli Bulgaristan Emaretiyle iş birliği halinde olup Bulgaristan'da yaşayan bütün Makedonyalıları silah dağıtır. Osmanlı topraklarındaki örgüt merkezlerine doğrudan doğruya emirler verebilirdi. Her şehirde hatta her köyde örgütün temsilcilikleri vardı⁴³.

Makedonya Merkez Komitesi merkezi Selanik'te olan ve Osmanlı topraklarında bulunan bütün komitelerin büyüğü olan örgüttür. Komitenin üç üyesi olup bunların isimleri Resli Doktor Kırpeta Tatarcık, Manastırlı Damyan Garubef, Kokoşlu İvan Hacı Nikolan'dır. Komiteye ait isyan isminde bir risale yayınlanır. Komitenin resmi mührünün üzerinde Makedonski Centralen Revolusionen Comitet ibaresi kazanmış olup mührün ortasında “Hürriyet yahut ölüm” ibaresiyle beraber bir de bayrak vardır. Komitenin emirleri kutsal bir emir olarak telakki olunarak hemen

---

⁴¹ BOA. HR. SYS. 195/ 51.

⁴² Şemsettin, a. g. e., s. 19.

⁴³ Şemsettin, a. g. e., s. 19-20.

uygulamaya konulmaktadır. Edirne Komitesi merkez örgüte, mahalli örgüte orta örgüte, küçük örgütler mahalli örgütlere bağlıdır.

Bu komitelerden her birisi onar azaya sahipti. Her bir komitenin birer başkanı olup onun görüşü bütün üyeler tarafından mukaddes ve doğru olarak kabul edilirdi. Para yardımlarını toplamak ve örgüt aleyhine çalışanları öldürmek ile görevli ayrıca bir de seyyar komite vardı.

Bunların hepsinde tabanca ile bir martini tüfek mevcuttu. Kokoşlu Yorgi Daço'nun emri altında bulunan gezici örgüt 1897 yılında Struminçalı Süleyman Paşanın oğlunu habise ederek 3.000 Osmanlı Lirası fidye almıştır. Her komite istihbarat memurları istihdam ediyordu.

e) Kışkırtma ve Ayaklandırma Faaliyetleri

Kışkırtmalar hem yazılı hem de sözlü olarak yapılmakta idi. Gazeteler veya komitenin seçtiği memurlar vasıtasıyla halk kışkırtılıyordu.

Örgüte katılacak olan kişi tabancasını çıkarıp komitenin mukaddes tabir olunan nizamnamesi üzerine koyuyor ve örgüte katıldığını yemin ederek şu sözleri tekrar ederek katıldığını ifade ediyordu. Bu sözler: "Tanrının birliğine ve namusum üzerine yemin ederim ki, Makedonya'nın bağımsızlığını sağlamak için hayatımın son gününe kadar çalışacağım. Eğer şahsıma verilen sırları açıklayacak olursam şu tabanca ile beni bütün Bulgarlar öldürme hakkına sahiptirler.

Vatanımın ve bağımsızlığımızın ve tüm milli mesleklerimizin düşmandan kurtarılması uğrunda hayatımı feda edeceğim gibi, bu uğurda kanımı son damlasına kadar dökeceğim⁴⁴".

f) Posta Usulü

Genel ve özel olarak haberleşiliyordu. Genel posta ile gazeteler, risaleler, Bulgaristan'dan mektuplar ve matbu evraklar dağıtılıyordu. Posta memurları merkez komitesi tarafından seçilmiştir. Bunlar da Martini tüfekleri ve tabancalarla silahlandırılmışlardı. Özel posta, Makedonya'daki köyler arasında haberleşmeyi sağlıyordu.

g) Ceza Usulleri

Örgüt üyesi olup kutsal görevi yerine getirmekte tereddüt edenler hakkında idam cezası uygulanmaktadır. Ceza küçük komitelerin bildirmesi üzerine merkez komitesi tarafından verilmektedir.

h) Toplanma

Örgüt üyeleri her ay düzenli bir şekilde toplanırlar. Gerekli zaman bir ay zarfında birkaç defa da toplantı yapılabilirdi. Toplantılar ya özel mekanlarda ya da sonra köyde yapılırdı. Toplantının bitimine kadar silahlı muhafızlar toplantı mahallini gözetim altında tutarlardı.

⁴⁴ Şemsettin, a. g. e., s. 20-21

Üyeler arasında oluşan tüm sorunların yok edilmesi için bir “Karar Merkezi” oluşturulurdu. Eğer örgüt üyesinden birinin gerek Osmanlı memurları gerek askerlerle bir mücadelesi varsa bundan kurtulmak için ne şekilde hareket edileceği Karar Merkezi tarafından tayin edilirdi.

Bu komite devlet içinde bir devlet gibiydi⁴⁵. Örgütün teşkilat kanunu ise şu şekilde hazırlanmıştı.

1. Makedonya’da ve Türkiye’de bulunan ve Türklerin idarelerinden kurtulmak için mücadele vermek isteyen her bir Hıristiyan, mezhep ayırmadan kabul edilir.
2. Köy meclisleri, kaza idare heyetleri, sancak idareleri, merkez komitesi, kongreler, komite idare heyeti.
3. Komiteye dahil olan her fırka komitenin kurallarına uyduğu gibi komite heyetine maddi yardımda bulunacak ve kendisine de silah tedarik etmeye mecbur olacaktır.
4. Reislerinin emri olmadan komite fertlerinden birisi tek başına bir iş göremeyeceği gibi bir hata yaptığı zaman heyetin cezasına çarptırılacaktır.
5. Bir daireye mensup komite üyesinin diğer birime mensup başka bir komite üyesine kendisini tanıtmaması uygun değildir.
6. Her komite dairesinde bir takım oluşturulmuştur. On üyeden fazla mensuplar için bir onbaşı (Voyvoda) tayin edilmiştir. Bu onbaşının emrine göre hareket edilecektir.
7. Onbaşı takımın her konudaki sorununa dikkat etmesi ve haftada belirli zamanda ihtilal fikirlerini canlandırmak için kitaplar, diğer evraklar ve gizli emirler verilecektir⁴⁶.

1) Köy Komite Heyeti.

1. Köy meclisi, bir reis, bir sandık emini, bir voyvoda, bir müşavir ile haberleşme ve hesapları idare edecek bir katipten oluşmaktadır.

2. Köyde görülecek her bir dava burada gerçekleştirilecek, köyden çıkacak eşkıyanın seçimi ve donanımı ile emirleri bu meclis tarafından yapılmaktadır. Bu komite, kasaba komitesiyle sürekli haberleşirdi.

i) Kaza Komite Heyeti

1. Köy komite heyetlerinin büyüğü olup bir başkanın idaresi altında kusursuz bir meclis oluşturularak köy komitelerinin hesaplarını, komitenin işlerini ve her türlü konuyu düzenlerdi.

⁴⁵ Hamza, a. g. m., s. 96.

⁴⁶ Şemsettin, a. g. e., s. 20.

2. Her kaza komitesi bir bölük teşkil ettiğinden bölük komutanları da burada bulunmaktaydı. Köy voyvodaları kaza heyetinin de üyesi olması nedeniyle kaza heyetlerinin para sarfı ve ödenmesi konusu da bir usul çerçevesinde idi⁴⁷.

3. Defterlerin işlemleri tek elde olmayıp heyetlerinin reisi ve azalarının sorumluluğu altındaydı.

4. Bu Heyet ihtilal komitesinin her çeşit ihtilal vasıtasını oluşturduğu gibi bir olay çıkarmak hususunda da çeteler oluşturarak kitap, evrak ve her tür cihazı temin etmek de görevleri arasında idi. Bu heyet senede bir defa gerekirse değiştirilir aynı şekilde ve gizlilik içinde görevine devam ederdi.

j) Liva İdare Heyetleri

1. Liva İdare Heyetleri, güçlü bir reisin idaresi altında idi. Kaza heyetinden seçilen üyeler Liva İdare Heyeti azalığı görevine kabul edilirdi.

2. Liva Komite Heyetleri düzenli bir idare şekli altında ve kapsamlı bir talimat altında idare edilirdi⁴⁸.

3. Paranın temini, bütün komite heyetinin fikir ve görüşlerinin tayin edilmesi, politika dünyasında Osmanlı Devleti'nin komiteler hakkında aldığı tedbirler ve bu tedbirlerin ortadan kaldırılması için gerekli vasıtaları temin edebilmek için muntazam bir ihtilal heyeti oluşturulmuştur.

4. Bu heyette idam cezası dahi görüşülerek eşkıya vasıtasıyla uygulamaya konulur. Merkez komitesi ismiyle bir heyet oluşturulmuştur ki, Liva heyetlerinden daha büyük olup daha genel bir görevin yerine getirilmesi ve diğer heyetlerden gelecek evrakı incelemekle görevlidir. Bu komite de muntazam bir seçimle oluşturulurdu.

k) Kongreler

Her yıl Liva heyeti tarafından diğer heyetlerden arzu edilen bir madde hakkında uygun bir yerde bir kongre oluşturulur. Bunun dışında gerektiği zaman da kongreler yapılabilirdi. Bu kongrelerde önemli meseleler çözümler ve elde edilen sonuca göre heyetlerin görevleri belirlenirdi. Dörtte üçün oyu olmadıkça bir yerde ihtilal yapılmazdı⁴⁹.

l) Delegeler ve Heyet Temsilcileri

Komitenin amaçlarına hizmet edecek Batılı devletlerde bulunan memurlardan oluşmaktadır. Avrupalı devletlerin komitenin lehine hizmet edecek şekilde çevirmek için tüm gayretleri gösteren; teçhizat, silah ve diğer evrakları oralardan tedarik ederek memlekete getiren kişilerdir. Bu kişilerin oluşturduğu heyetin de ellerinde düzenlenmiş kuralları vardır. Bunlar kendi kuralları çerçevesinde hareket ediyorlardı. Çete reislerini silahlandırıp

⁴⁷ Şemsettin, a. g. e., s. 21.

⁴⁸ Şemsettin, a. g. e., s. 21.

⁴⁹ Şemsettin, a. g. e., s. 22.

Osmanlı topraklarına gönderiyorlardı. Bu silahlı kişiler, merkezdeki heyeti her konuda haberdar eder ve dışarıdaki bütün eylemleri gerçekleştirirlerdi⁵⁰.

m) Komitelerin Maddi Kaynakları

Komite heyetleri köylerden, kazalardan ve livalardan kısacası Bulgar olan her bölgedeki halktan vergi toplarlardı. Vergiler toplanılırken temel prensip halkı incitmeyecek şekilde verebileceği miktarda olmasıydı. Bu vergiler düzenli bir şekilde kaydedilerek toplanırdı. Bu paralar yardım olduğundan dolayı komite sandıklarında bulunurdu. Eğer paranın miktarında ve verginin toplanmasında itirazla karşılandığında silahla tehdit edilirdi. Bu paranın bir miktarı ile hapishanelerde bulunan örgüt mensuplarına yardım edilir diğer kalanı ile de silah v.s alınır⁵¹.

n) Teslimat

Komite heyeti içten ve dıştan silah tedarik eder ve bunları köylerde, kazalarda ve duruma göre munasip çok gizli yerlerdeki kendilerine ait depolarda saklarlardı⁵². Silahları şayet komite üyeleri bizzat tedarik edeceklerse bunları komite reislerine göstermeleri veya haber vermeleri gerekirdi. Bu silahlar, reislerin görüş ve düşüncelerine göre seçilirdi. Bu silahların gerekli yerlere gönderilmesi büyük komite heyetleri tarafından çeşitli yollardan gizli bir şekilde yapılırdı.

o) Haberleşme Şifreleri

Komitelerin şifreleri büyük başkanların ellerinde bulunmaktaydı. Ayrıca bir takım gizli işaretlerle de haberleşilirdi. Komitelerin mektupları yine komite adamları tarafından başkalarına bildirilirdi. Ele geçirilen şifreler hemen yürürlükten kaldırılır yerine yeni şifreler yürürlüğe sokulurdu. Posta hizmetlerinde cesur, metanetli ve tecrübeli adamlar seçilirdi⁵³.

ö) Makedonya Fesat Komitesi'nin Faaliyetleri

Makedonya Fesat Komitesi bölgede ihtilal fikirlerini uyandırıp çalışma usullerini oluşturduktan sonra her türlü silah araç ve gereci tedarik etmiştir. Bundan sonraki aşama, asayişin karışık olduğunu ve Hıristiyanların dolayısı ile Bulgarların zor durumda olduğunu ispatlayıcı Batılı devletlerin dikkatlerini çeken isyan hareketlerine gelmişti⁵⁴. Aynı zamanda Makedonya'daki Bulgarları ayaklandırarak bölgeyi tam bir anarşi ortamına sürüklemeyi hedeflemişlerdi. 1907 ortalarından itibaren plânlanan kargaşa ortamı kendisini daha fazla göstermeye başlamıştı. Komite 1907-1908 yıllarında genel bir ayaklanma girişiminde bulunmuş ancak, şartların

⁵⁰ Şemsettin, a. g. e., s. 22.

⁵¹ Şemsettin, a. g. e., s. 23.

⁵² Şemsettin, a. g. e., s. 23.

⁵³ Şemsettin, a. g. e., s. 23.

⁵⁴ Şemsettin, a. g. e., s. 23; BOA. HR.SYS., 195/51.

yeterince olgunlaşmadığını düşünerek biraz daha beklenilip genel bir ayaklanma için daha özenli ve titiz bir hazırlık devresini öngörmüştü.

Genel olarak bakıldığında Komite, 1894-1912 yılları arasında Makedonya'yı Osmanlı Devleti'nin bir kaynayan kazanı, cehennemi haline dönüştürmüştü⁵⁵. Makedonya'da bir iç savaşın başlamasına neden olmuştur. Bu komitenin üyeleri ilk terör faaliyetlerini 9 Ağustos 1895 yılında Ropcoz Kazası'nın Yanıklı Köyü'nde gerçekleştirmişlerdi. Yanıklı Köyü'nü yakan teröristler bu korkunç katliamda 262 evi yakmışlar 125 kişinin yanarak ölmesine neden olmuşlardı⁵⁶.

1903 yılı Nisan ayında Selanik'teki Osmanlı Bankası'na, Fransız bandıralı bir gemiye, Grand Oteli'ne, Boşnak Han'a, Kolombo ve Egipt kahvehanelerine, Alhambra Tiyatrosu'na, Selanik-Üsküp ve Selanik-İstanbul tren yollarına, Alman Kulübüne, postahaneye, tren istasyonuna, Selanik Çarşısı'na v.s yerleri dinamitleyerek havaya uçurmuşlardı⁵⁷. 21 Eylül 1902'de çıkarılan ve Osmanlı Devleti tarafından Cuma-i Bala'da çıkan ve bir ayda bastırılan ayaklanma ile bütün dikkatler Makedonya'ya toplanmıştı. Osmanlı Devleti, Batılı devletlerin müdahalesine engel olmak üzere bu bölgeye Hüseyin Hilmi Paşayı 1 Aralık 1902'de Genel Müfettiş görevi ile tayin etmişti⁵⁸.

2 Ağustos 1903 yılında başlayan Kuruşova isyanının bastırılmasından sonra Makedonya Komitesi'nin itibarı iyice sarsıldı ve Rila Manastırı'nda toplanan kongreden sonra ikiye bölündü. Virthouistler olarak isimlendirilen sağ kanadın amacı Makedonya'yı ve Trakya'yı Osmanlı Devleti'nden almak ve Bulgaristan'a ilhak etmektir. Bu kanada Bulgaristan, para ve silah desteği yapmıştı.

Sol kanadı ise Makedonya'nın muhtariyetini istiyordu. Bu kanada II: Meşrutiyet yıllarında Sandanistler denilmiştir⁵⁹. II. Meşrutiyetin ilanından sonra Bab-ı Ali, bölgeye daha geniş anlamda özgürlüklerin güvence altına alınması, anayasal hakların bölge halkları tarafından en geniş şekilde kullanılması konusunda gerekli her türlü ıslahatı yapacağını deklare etti. Bu deklarasyon biraz da bölge ile ilgili Avusturya ve Rusya tarafından o dönemde verilen notaya karşı bir cevap mahiyetinde idi. Bab-ı Ali, bölgede yapılacak ıslahatın ilk aşaması olarak Vilayet-i Selâse'ye ve Edirne'ye bir müfettiş, Hıristiyan vali yardımcılarını v.b küçük ayrıntıları içeren bir tedbirler paketini uygulamaya geçirdi⁶⁰. Osmanlı Devleti'nin bütün bu iyi niyetli çabaları istenilen sonucu vermedi. Bölge için için kaynamakta her tarafta

⁵⁵ BOA. Y. MTV. 281/104.

⁵⁶ Aydın, a. g. m., s. 216.

⁵⁷ Şemsettin, a. g. e., s. 32; Hamza, a. g. m., s.96; Aydın, a. g. m., s. 218-219.

⁵⁸ Bayur, a. g. e., s. 167.

⁵⁹ Hamza, a. g. m., s. 96-97.

⁶⁰ BOA. Y. MTV, 297/14.

ayaklanma işaretlerine rastlanmaktaydı⁶¹. Bulgar çetelerinin Osmanlı topraklarına saldırıları, Makedonya'da yaşayan Bulgarların isyan yanlısı tutumları ve genel bir isyana hazırlık yaptıklarının her hallerinden anlaşılmaktaydı⁶². Bulgaristan'ın tatbikat yapmak bahanesiyle sınırlara askerî birliklerini sevk etmesi⁶³, 1910'da Üsküp ve Cuma yörelerinde yerleşik Bulgar köylerinde ele geçirilen tüfekler söz konusu isyan hazırlıkları hakkında daha net bilgiler vermişti⁶⁴.

İsyancı Komitelere bu fırsatı Birinci Balkan Savaşı sağlamıştı. Nihayet 8 Ekim 1912'de Karadağ, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne saldırılarıyla Birinci Balkan savaşı çıkmıştı. Savaşın sonunda Osmanlı Devleti tarihinin en ağır yenilgilerinden birini almış savaşın sonunda imzalanan 1913 Bükreş Antlaşması ile Makedonya toprakları üç kısma ayrılmıştır. Bulgaristan Prin Makedonyası'nı denetim altına almıştır. Vardar Makedonyası olarak adlandırılan bölge Sırbistan tarafından işgal edilmiş ve bölge Güney Sırbistan olarak nitelendirilmiştir. Yunanistan ise Ege Makedonyası olarak isimlendirilen bölgeyi almıştır⁶⁵.

1913 yılından itibaren Yunanistan'ın Makedon sorununa yaklaşımı tamamen asimile etmeye yönelik bir tavır olmuştur. Yunanistan'a göre Makedonya ve Makedonlar tamamen kendi kültürel henderlandları olarak kabul edilmelidirler. Makedon azınlık denilenler aslında Helen kökenli Slavca konuşan insanlar topluluğudur. Makedonlara Helen kökenli olduklarını tekrar hatırlatmak için her türlü askerî, tarihî, ekonomik v.b imkanları kullanmak Yunanistan'ın hakkı ve görevidir. Makedon azınlığın isimlerinin Yunan adları ile değiştirilmesi, Makedon dilinin ve alfabesinin kullanımının yasaklanması, yer isimlerinin değiştirilmesi v.b uygulamalar sıkça ve aralıksız olarak başvurulmuş yöntemler olmuştur⁶⁶.

SONUÇ

Makedonya, büyük devletlerin çıkarlarının çatıştığı ve sürekli devletler arası politika değişkenliğinin uygulandığı bir bölge olmuştur. Makedonya sorunu, Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarında yaşayan farklı etnik kökenden gelen toplulukların çatışmalarından kaynaklanmıştır. Sorunun bir diğer yönünü hiç şüphesiz Osmanlı Devleti'nin eski kudret ve kuvvetini önemli ölçüde yitirmesi şekillendirmiştir. Osmanlı Devleti, 15. yy'dan 17. yy'a kadar aralıksız yürüttüğü Avrupa'nın etkeni olma özelliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamış bu da bünyesinde barındırdığı farklı etnik

⁶¹ BOA. Y. MTV, 296/19.

⁶² BOA. Y. MTV, 281/104

⁶³ BOA, Y MTV, 296/188

⁶⁴ Şemsettin, a. g. e., s. 26

⁶⁵ Ülger, a. g. m, s. 64; Harp Akademileri, Makedonya, 2. bsk. Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1993, s. 118.

⁶⁶ Ülger, a. g. m, s. 64.

unsurların yaşadıkları coğrafyalarda, Osmanlı barış sistemine karşı, fikirlerin daha yüksek sesle dile getirilmesine zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte Rusya, İngiltere, İtalya, Avusturya, Fransa v.b devletlerin kendi milli çıkarları doğrultusunda bölgeyi oluşturan farklı etnik unsurları da kışkırtmaları meselenin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Kışkırtmalar şüphesiz tek taraflı olmamış, gizli komiteler de zaman zaman büyük devletleri, sorunun bir parçası haline getirmeye gayret etmişlerdir. Komiteler, bunu gerçekleştirmek maksadıyla terörizm de dahil olmak üzere gerilla taktiklerini acımasız bir şekilde kullanmaktan geri kalmamışlardır.

Makedonya sorununun oluşmasında Fransız İhtilali'nin bölge hakları üzerinde uyandırdığı milliyetçilik, ulus-devlet düşüncesi ve liberal düşünce akımları da etkin olmuştur. Bölgedeki etnik unsurların ayrılıkçılık düşüncelerinde söz konusu fikirlerin de yadsınamaz bir payı olmuştur. Bölgede yaşayan Bulgar, Yunan, Sırp vb unsurlar Avrupa'da gelişen ulus-devlet modeli temeline dayalı siyasî akımlardan etkilenmişler, özellikle açmış oldukları okullarda bu siyasî düşünceye odaklanan bir eğitim anlayışını gençlerine aktarmada önemli başarılar sağlamışlardır. Bölgede milliyetçilik akımlarının zemin bulmasında en önemli dayanak noktalarından birisi de hiç şüphesiz kiliseler olmuştur.

Başlangıçta Fener Patrikhanesi'nin Yunan milliyetçiliğinin gelişmesinde gösterdiği etkin rolün bir benzerini Bulgar milliyetçiliğinde Bulgar Eksarhlığı göstermiş, Sırp Piskoposluğu da onlardan geri kalmamaya çalışmıştır. Bölge aynı zamanda Panortodoks mezhebinin baskısı altında direnen Katolik Hıristiyanlar için de bir direnç merkezi özelliği göstermiştir. Bu mezhepler kendi çıkarları doğrultusunda Rusya, Avusturya, İtalya, Almanya, Fransa, İngiltere gibi devletler tarafından farklı zaman ve biçimlerde desteklenmişlerdir. Bu durum konuyu daha da içinden çıkılmaz karmaşalara sürüklemiştir.

Konunun bizim açımızdan dikkate değer bir yönü ise bölgenin adeta Osmanlı Devleti'nin topraklarını parçalamak üzere bir atölye çalışması olarak kullanılmasıdır. Her türlü girişim, ıslahat istekleri, bölge halklarının önce silahlandırılması, ayrılıkçı çetelerin kurulması, uygun bir zamanda bunların Osmanlı idaresine karşı ayaklanmaya teşvik edilmeleri, bölgede yapılan kamu otoritesini sağlamaya yönelik her türlü çabanın baskı ve zulüm gibi lanse edilmesi oldukça dikkat çekicidir. Senaryoları tamamlayan son ise Hıristiyan ahalinin katledildiği haberlerinin tüm Avrupa basını tarafından işlenerek Avrupalı devletlerin müdahalesinin istenmesi aşamasıdır.

Rumeli topraklarında yürürlüğe konulmak istenen plânı bizim açımızdan ilginç kılan bir diğer yön de Osmanlı Devleti'nin özellikle Doğu Vilayetleri'nde kamu otoritesine karşı ayaklanma senaryoları geliştiren

ayrılık yanlısı Ermeniler tarafından da büyük ölçüde benimsenmesidir⁶⁷. Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları Doğu Vilayetlerindeki gelişmeler önemli ölçüde Makedonya’da uygulanmaya çalışılan plânla hemen hemen aynılik göstermektedir⁶⁸. Avrupalı devletlerin de Ermenilerle ilgili ıslahat çalışmalarında Makedonya’yı örnek göstermeleri dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tüm bunların yanı sıra Osmanlı Devleti’nin bölgede uyguladığı politikaların zaman zaman farklı iz düşümleri, olaylar üzerinde olumsuz etkilere de yol açmıştır. Osmanlı Devleti, Rum Ortodoks Kilisesi ile Bulgar Kilisesi ve Sırp Kiliselerini birbirlerine karşı bir denge unsuru olarak görmüş ve yaklaşım tarzından hareketle bazı politikalar üretmiştir. Bu durum başlangıçta bir avantaj gibi görünse de daha sonra söz konusu kiliselerin müstakil hale gelmeleri Bulgar ve Sırp milliyetçiliğinin gelişmesinde adeta bunları bir okul hüviyetine büründürmüştür. Bu nedenlerin dışında Makedonya’nın etnik mozaiğinin daha da kırılmaşmasında ve birbirleriyle mücadelelerinin şiddet dozunun artmasına yol açmıştır.

Şurası da gözden uzak tutulmamalıdır ki, Makedonya bölgesi, 19. yy Avrupalı diplomatlarının kullanmayı çok sevdikleri sihirli kelime olan “Avrupa Güç Dengeleri”nin çatıştığı kriz merkezlerinden birisidir. Bundan dolayı bölge bir anlamda bu güçler tarafından kendi lehlerine parçalanmak istenmiştir. Büyük Devletler klasik her olayda olduğu gibi zaman zaman reformlar yapılması konusunda devreye girmişler ancak aralarındaki rekabet ve beklentilerinin farklı olması gibi nedenlerle istedikleri sonuçları alamamışlardır. Bunda hiç şüphesiz Osmanlı Devleti’nin Bab-ı Ali bürokrasisinin de etkisi olmuştur. Bu nedenle bölgenin bilhassa 19. yüzyılın ikinci yarısındaki tarihi bunun bir yol haritası olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı’nın kıvılcımının da bu topraklardan çıkması bir tesadüf eseri değildir. Bölge sürekli gerilim üreten etnik ve dinî hassasiyetlere sahiptir. Bunun yanı sıra sürekli olarak doğrudan ya da dolaylı müdahalelerle karşı karşıya kalmaktadır. 20. yüzyıldaki Soğuk Savaş’ın getirdiği mecburi stabilisasyon hariç tutulursa, Makedonya bölgesi sorun üretme canlılığını bu gün içinde sürdürmekte ve bölgenin her an için değişkenlik gösterme potansiyeline sahip göreceli istikrarı adeta bıçak sırtında durmaktadır.

Eski Yugoslavya Devleti’nin bir parçasını oluşturan Makedonya’nın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkma sürecinde Yunanistan’ın gösterdiği derinliğini tarihten alan tedirgin tavır, Arnavutluk, Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye’nin kendi tarihi refleksleri ile konuya yaklaşımları tehlikeli bir sıcaklık oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve

⁶⁷ BOA. Y. HUS, 362/8.

⁶⁸ BOA. HR. SYS, 2749/13.

Avusturya'nın adeta 20. yy'ın başlarında gösterdikleri müdahaleleri çağrıştıran yaklaşımları ve belirleyici aktör A. B. D'nin tavrı önemle üzerinde durulması gereken paralel ve asimetrik ilişkiler karmaşasıdır.

Geçmişte Osmanlı coğrafyasında Makedonya'yı oluşturan Kosova'nın 2006 yılında dünya siyaset sahnesinde nasıl yer alacağı, özerk bir yapı mı, bağımsız bir devlet mi ya da mevcudun devamı mı? sorularına aranacak cevaplar oldukça ilgi çekici olacaktır⁶⁹. Ayrıca Kosova'nın nasıl şekilleneceği sorusuna verilecek bölgesel ve uluslararası cevapların iz düşümleri bir anlamda yeni bir Kosovalaşma sürecini yaşayacak olan Karadağ'ı da dolaylı olarak etkileyecektir. Karadağ'da halen yaşamlarını devam ettirmekte olan Sancak bölgesindeki Türklerin ve Osmanlı bakiyesi diğer grupların durumu, bu yeni süreçte Türkiye Cumhuriyeti tarafından dikkatle izlenmesi gereken hassas bir obje niteliğini hiç şüphesiz taşıyacaktır⁷⁰.

---

⁶⁹ Geniş bilgi için bkz. Erhan Türbedar, "Kosova'nın Statüsü İçin Geri Sayım", Stratejik Analiz, Sayı: 66, Ekim 2005, Ankara 2005, s. 20-21.

⁷⁰ Geniş bilgi için bkz. Erhan Türbedar, "Sancak Tarihinde Yeni Sayfa", Stratejik Analiz, Sayı: 67, Kasım 2005, Ankara 2005, s. 71-72.